

Vianočné koncerty Weihnachtskonzerte Christmas Concertos

A

1. *Pietro Antonio Locatelli* Concerto grosso f mol

Concerto grosso f–moll
Concerto grosso in F minor

1. Largo – Grave – 2. Vivace – 3. Grave
4. Largo. Andante – 5. Andante – 6. Pastorale

B

1. *Giuseppe Torelli* Vianočný koncert

Das Weihnachtskonzert
The Christmas Concerto

1. Grave – 2. Largo – 3. Vivace

2. *Francesco Manfredini* Vianočný koncert

Das Weihnachtskonzert
The Christmas Concerto

1. Pastorale – 2. Largo – 3. Allegro

Sólo / Solo

Bohdan Warchal

1. husle / 1. Violine / 1st Violin
A, B

Quido Hölbling

2. husle / 2. Violine / 2nd Violin
A, B

Viliam Šaráy

violončelo / Violoncello
A, B

Kornel Klatt, Ján Cút

viola / Viola
A

Alexander Cattarino

čembalo / Cembalo
A, B

Slovenský komorný orchester
umelecký vedúci

Slowakisches Kammerorchester
künstlerischer Leiter

Slovak Chamber Orchestra

Bohdan Warchal

OPUS

Stereo 9111 0431

Na vznik koncerta grossa zapôsobili podnety z renesančnej polyfónie, predovšetkým z dvojzborovej praktiky, z canzony "a due chori", kde striedanie /spočiatku rozmiestnených telies/ viedlo k zaujímavým zvukovým efektom. Je evidentné, že vznik výmeny zvuku koncerta podnietil princíp zvukového kontrastu striedania zborov. Okrem toho prenikajú do barokového koncerta grossa i zvukové kontrasty z neskororenesančných efektov striedania hustoty a polôh hlasov a hlasových skupín. Concerto grosso sa stalo najreprezentatívnejším žánrom hudobného baroka v Taliansku. Neostalo však len na pôde Talianska, ale rozšírilo sa aj do ostatných krajín Európy. Udomácnilo sa v Nemecku, kde kulminovalo v tvorbe význačných barokových skladateľov – Telemanna, Händla a Bacha. Platňa chce oboznámiť záujemcov práve s týmito zabudnutými hodnotami.

Arcangelo Corelli, ktorého história právom pokladá za pôvodcu formovo – kontrastnej idey koncerta grossa, postavil svoje teleso na zvukový kontrast malého a veľkého súboru, na concertino a "grosso". Malé teleso je tu súčasťou veľkého, na miestach plnozvuку pristupuje k veľkému telesu concertino. Corellioho concertino pozostáva z dvoch huslí a violončela. Tento útvar sa osvedčil ako mimoriadne perspektívny typ nástrojového zoskupenia. Takmer každý dobový skladateľ využil jeho prednosti. Nadväzovanie na Corellioho však nebolo úplne jednotné. Z typu koncerta grossa používaného Corellim vyrástol i žáner sólového koncertu a z neho aj iné typy dvojkonzertov a skupinových koncertov. Najčastejším variantom je typ dvojkonzertu, ktorému venoval veľkú pozornosť tak A. Vivaldi, ako aj G. Torelli. Konceptia Torellioho typu dvojkonzertu je najjednoduchšia, obide sa väčšinou bez pridania sólového violončela. Aj *Vianočný koncert* patrí k tomuto typu dvojkonzertu. Jeho základom je štvorhlas vytvorený dvoma huslami, violou a basom. Concertino vzniká ústupom chóricky obsadených prvých a druhých huslí, ktorých part hral v týchto epizódach len prvý a druhý sólista. Zvláštnosť sólových epizód tkvie vo vynechaní viol; sólový útvar tak dostáva priezračný zvuk. Na rozdiel od typických kompozičných riešení koncerta grossa u jeho hlavných predstaviteľov, nachádzame u F. Manfrediniho iné riešenie. V prvej časti *Vianočného koncertu* spája Manfredini prvé a druhé husle v unisone, takže vzniká akási základná trojhlasná sadzba. V sólových epizódach však hlas prvých a druhých huslí rozdeľuje a vedie ich prevažne v terciových paralelách, pričom stredný hlas violy pauzuje. Basový hlas vytvára zároveň harmonický základ a oponuje v kontrapunkte dvom sólovým hráčom. Postupy sólových huslí sa redukovú veľmi často na imitačne maskované terciové melizmy. Zbor prvých a druhých tutti huslí zosilňujú miestami sólové husle, čím vzniká striedavý zvukový účinok sóla a tutti.

Neobyvklé je *Concerto grosso f mol P. Locatelliho*, v ktorom sa autor usiluje o adaptáciu zdravej polyfónie, ktorá je, výjímú Bacha, zriedkavosťou hudobného baroka, obzvlášť v skladobnom type sólového koncertu, ku ktorému dielo smeruje. Zaujímavé je sledovať, akým spôsobom uplatňovali skladatelia koncertový zámer na vtesnanie vianočnej nálady do týchto všeobecných a rozšírených žánrov. Torelli a Manfredini vytvárajú vo svojich skladbách vianočnú atmosféru koncipovaním osobitných častí. U oboch skladateľov zisťujeme v prvých častiach pastorálne črty, ktoré sa odzrkadľujú napr. v dvanásťosminovom takte. U Torellioho podporujú tento pastorálny charakter ešte z hudobnej histórie dobre známe úseky s ležiacim basovým hlasom, teda s organovým bodom, pripomínajúcim ľudové nástroje, predovšetkým gajdy. Možno povedať, že takmer vo všetkých koncertoch vytvára vianočnú náladu časť koncipovaná v 12/8 takte, akési "pastorále". Na rozdiel od Torellioho a Manfrediniho pridáva Locatelli túto osobitnú "vianočne ladenú časť" až na záver.

Slovenský komorný orchester, laureát štátnej ceny Klementa Gottwalda sa za niekoľko rokov svojej existencie a neúnavnej koncertnej činnosti zaradil medzi špičkové svetové telesá svojho druhu. Dušou súboru je jeho umelecký vedúci – zaslúžilý umelec Bohdan Warchal; z jeho iniciatívy vznikol r. 1960 Slovenský komorný orchester. R. 1966 sa súbor osamostatnil a do svojich radov prijal niekoľko mladých talentovaných umelcov, ktorí pôsobia i sólisticky. Slovenský komorný orchester úspešne koncertoval takmer vo všetkých krajinách Európy a v USA. Pre OPUS vytvoril celý rad vynikajúcich gramofónových nahrávok najmä z diel barokových majstrov a z tvorby súčasných slovenských skladateľov.

Auf die Entstehung der Concerti grossi wirkten Impulse der Renaissance – Polyphonie, besonders die Doppelchor–Praktik der Canzona "a due chori", wo der Chorwechsel /anfänglich dislozierter Klangkörper/ zu interessanten Klangeffekten führte. Es ist evident, dass zur Entstehung des Klangwechsel–Prinzips im Concerto der Wechsel der Chöre den Hauptimpuls gab. Ausserdem dringen ins barocke Concerto grosso auch Effekte der Klangkontraste aus der Spätrenaissance ein, die durch Wechsel der Dichte und Stimmlage von Klanggruppen erzielt wurden. Das Concerto grosso wurde zum repräsentativsten Genre des Musikbarocks in Italien. Es blieb jedoch nicht nur auf dem Boden Italiens, sondern verbreitete sich auch in den übrigen europäischen Ländern. Besonders in Deutschland wurde es heimisch, wo es in den Werken der bedeutendsten Barockkomponisten – Telemann, Händel und

Bach, seine Kulmination erreichte. Diese Schallplatte soll den Hörer gerade mit dieser in späterer Zeit vergessenen und vernachlässigten Tradition bekannt machen.

Arcangelo Corelli, den die Geschichte mit Recht für den Schöpfer der Form – Kontrastidee des Concerto Grosso ansieht, stellte seinen Klangkörper auf den Klangkontrast eines kleinen und eines großen Ensembles auf, auf den Kontrast des Concertino und "grosso". Der kleine Klangkörper ist hier Bestandteil des großen, an Stellen des Vollklanges tritt das Concertino zum großen Körper hinzu. Corellis Concertino setzt sich aus zwei Violinen und einem Violoncello zusammen. Diese Formation von Corellis Concerti bewährte sich als außerordentlich perspektivischer Typ der Instrumentengruppierung. Fast jeder damalige Komponist nutzte seine Vorteile. Das Anknüpfen an Corelli war nicht überall einheitlich. Aus dem von Corelli benützten Concerto–Typus erwuchs das Genre des Solokonzerts und aus diesem wieder andere Typen des Doppelkonzertes, dem sowohl A. Vivaldi, als auch G. Torelli ihre Aufmerksamkeit schenkten. Die Konzeption von Torellis Doppelkonzert ist die einfachste, meist kommt er ohne Hinzunahme des Violoncellos aus. Auch sein *Weihnachtskonzert* gehört zu diesem Typus des Doppelkonzerts. Seine Grundlage ist der durch zwei Violinen, Viola und Baß gebildete Vierklang. Das Concertino entsteht durch Auflösung der chorischen Besetzung der ersten und zweiten Violine, deren Part in diesen Episoden nur der erste und zweite Solist spielt. Die Besonderheit der Soloepisoden beruht auf der Weglassung der Violen; die Sologruppe erhält hiedurch einen transparenten Klang. Zum Unterschied zu typischen kompositorischen Lösungen des Concerto grosso bei diesem Hauptrepräsentanten, finden wir bei Manfredini eine andere Lösung. Im ersten Teil des *Weihnachtskonzerts* schließt er die erste und zweite Violine im unisono zusammen, wodurch eine Art dreistimmiger Grundfaktur entsteht. In den Soloepisoden trennt er wieder die Stimmen der ersten und zweiten Violine, und führt sie, vornehmlich in Terz–Parallelen, wobei die Mittelstimme der Viola pausiert. Die Baßstimme bildet die harmonische Grundlage und opponiert gleichzeitig im Kontrapunkt den zwei Solospielern. Die Soloviolen reduzieren sich sehr oft auf imitierend–maskierte Terzmelismen. Das Ensemble der ersten und zweiten Violintutti verstärkt stellenweise die Solovioline, wodurch abwechselnder Klang der „Soli“ und „Tutti“ entsteht.

Ungewöhnlich ist das *Concerto grosso f–moll von P. Locatelli*, in dem der Autor sich um die Adaptation einer gesunden Polyphonie bemüht, die, mit Ausnahme von Bach, zur Seltenheit des Musikbarocks geworden ist. Interessant ist, auf welche Weise die Komponisten das Concerto grosso verwendeten, um gleichzeitig eine weihnachtliche Stimmung in diesen Allgemein verbreiteten Genres hervorzurufen – Torelli und Manfredini evozierten diese Atmosphäre durch besondere Konzeption einzelner Teile. Bei beiden Meistern stellen wir in den ersten Sätzen pastorale Merkmale fest, die sich z.B. im Zwölfachtakt widerspiegeln. Bei Torelli unterstützten diesen pastoralen Charakter noch, aus der Musikgeschichte wohlbekannte Abschnitte, mit liegenden Tönen im Bass, dem Orgelpunkt, der an Volksinstrumente, besonders an den Dudelsack erinnert. Fast in allen Konzerten sind es die im 12/8–Takt konzipierte Teile, eine Art "Pastorale" die die weihnachtliche Stimmung assoziieren; zum Unterschied von Torelli und Manfredini setzt Locatelli diesen besonderen, "weihnachtlich gestimmten Teil" erst an den Schluss der Komposition.

Das *Slowakische Kammerorchester*, Laureat des Klement–Gottwald–Staatspreises, reihte sich in einigen Jahren seiner Existenz und seiner unermüdbaren Konzerttätigkeit, weltweit unter die Spitzenensembles seiner Art. Die Seele der Vereinigung ist ihr künstlerischer Leiter, Verdienter Künstler Bohdan Warchal; aus seiner Initiative entstand i.J. 1960 das Slowakische Kammerorchester. I.J. 1966 machte sich das Ensemble selbständig und nahm einige talentierte junge Künstler, die auch solistisch tätig sind, in seine Reihen auf. Das Slowakische Kammerorchester konzertierte mit Erfolg fast in allen europäischen Ländern und in der USA. Für die Fa. OPUS schuf es eine Reihe hervorragender Schallplatten, vornehmlich aus Werken barocker Meister und aus dem Schaffen zeitgenössischer slowakischer Komponisten.

The origination of concerto grosso was influenced by the stimuli of the Renaissance polyphony, particularly by the double choir practics, by canzona "a due chori" in which the changing of turns of the spaced musical bodies, at the beginning, led to interesting sound effects. It is evident that at its origination the changing of turns of the choirs incited the principle of sound contrast. Apart from that the sound contrasts from the late Renaissance effects of changing of turns of the density and positions of the voices and vocal groups penetrated into the Baroque concerto grosso. Concerto grosso became the most representative genre of the Italian musical Baroque. However, it did not remain in Italy only, but it penetrated also into the other European countries. Concerto grosso became very popular, particularly in Germany, where it culminated in the creative activity of outstanding Baroque composers – Telemann, Händel and Bach. By this record, we would like to inform those interested in this sphere of music, about the long forgotten gems of Baroque music.

Archangelo Corelli, duly considered by music history as the creator of the formal contrastive idea of concerto grosso based the orchestra on the sound contrast of the small and the large bodies, on "concertino" and "grosso". In concerto grosso the small body is part of the large one, in the moment of tutti, concertino joins the large body. This formation proved to be an exceptionally perspective type of instrumental arrangement. Almost each composer of the period took full advantage of its virtue. Their linking up to Corelli, however, was absolutely uniform. Also the genres of solo concertos, concertos for two instruments solo and orchestra, and of group concertos grew out from the concerto grosso, composed by Corelli. The type of concertos for two instruments solo, attracted so much A. Vivaldi and G. Torelli, represented most frequently occurring variant of this type. The concept of Torelli's type of concerto for two instruments solo, mostly do without the addition of violoncello solo.

Also the *Christmas Concerto* ranges to this type of concerto for two solo instruments and orchestra. It is based on quadruple phony of two violins, viola and double base. Concertino as such begins by the retreat of the choir arrangement of the first and second violins, whose parts had been played by the first and second soloists only, in these episodes. The particular nature of the solo episodes dwells in the omission of violas, the part thus acquires transparent sound. Contrary to the typical constructions of concerto grosso we can encounter in the work of its main representative, Manfredini employs a different type. In the first movement of the *Christmas Concerto* Manfredini joins the first and the second violins in unisono, in such a way that he creates a certain basic composition for three voices. However, in the solo episodes, Manfredini divides the solo parts of the first and the second violins, leading them predominantly in third parallels, while the central voice of viola pauses the same time the bass voice creates the harmonical basis which opposes the two solo players in counterpoint. The course of action of violins solo is often reduced to imitatively played third melodies. The body of the first and the second violins is reinforced sporadically by violin solo what the intermission effect of the solo and tutti.

Quite unusual in its nature is the *Concerto grosso in F major* by P. Locatelli in which the author strives for adaptative sound polyphony, which is, with the exception of Bach, rarely found within the scope of musical Baroque, particularly in the compositional type of concerto for solo instruments and orchestra, the work tends to. It is interesting to follow how composers of concertos materialized their aim, to introduce the Christmas atmosphere into these general and very popular genres. Torelli and Manfredini create Christmas atmosphere by composing special parts and adding them to their compositions. In both composers we can encounter pastoral features in the first movements of their compositions which are reflected e.g. in the four eighth tact. In Torelli's compositions pastoral nature is emphasized by the famous passages with voice, i.e. organ point, well known from the history of music reminding us of folk instruments, particularly of bagpipes. We can say that Christmas atmosphere is created almost exclusively by a movement composed in four eighth tact – in the form of a "pastorale". Contrary to Torelli and Manfredini Locatelli puts this movement with Christmas atmosphere at the end of his composition.

The *Slovak Chamber Orchestra*, Laureate of the State of Klement Gottwald /a high Czechoslovak order for outstanding activity in any sphere of cultural or scientific life/ ranked among the most outstanding bodies of this kind in the world, already within the course of a few years of its existence. Meritorious artist Bohdan Warchal, the artistic director of the orchestra is also its spiritus movens. Due to his initiative, the Slovak Chamber Orchestra originated in the year 1960. In the year 1966 the orchestra became independent and appointed a few gifted young musicians who play the solo parts. The Slovak Chamber Orchestra gave successful concerts almost in all countries of Europe and in the USA. The Slovak Chamber Orchestra recorded a whole range of outstanding gramophone recordings for the firm OPUS, particularly the works by Baroque composers and by the temporary Slovak ones.

Music director : Leoš Komárek

Sound director : Otto Nopp

Responsible editor : Marta Földešová

Recorded in Concert Hall of the Slovak Philharmony, July 1975

MK – 9481/UM – 74

Cover / Unknown Italian painter; 17 th Cent.,

/Národní muzeum, Praha/

Design © Juraj Linzboth 1975

Photo © Alexander Buchner 1975

Notes © Ján Albrecht 1975

Opus, n.p., Dunajská 18, Bratislava – ČSSR

Exported by Slovart, Bratislava

Printed by Grafobal, n.p., Skalica

Made in Czechoslovakia